

Assignatura	28927 Història de l'Art Contemporani				
Professors	Soledad Enjuanes Puyol / Molins Nubiola, Miquel				
Cicle: Primer	Curs: Primer	Quadrimestre	Anual	Crèdits: 12	
Horari	Primer Semestre: Teoria: Dimarts i Dijous: 11:30 a 13:00		Tutoria Integrada: Dijous: 14:30 a 15:30		Grups: 1 Tipus: Troncal

PRIMER SEMESTRE - professora Soledad Enjuanes

CONTINGUT

Estudi general de la història de l'art, en els seus diversos aspectes, durant els segles XIX i XX.

OBJECTIUS

Tradicionalment, l'inici de l'art contemporani se situa o bé a l'últim terç del segle XVIII o bé a mitjan segle XIX. En el primer cas, el marc cultural que dibuixen les idees de la Il·lustració, les transformacions socials de la Revolució industrial i els grans canvis introduïts per la Revolució francesa es consideren determinants en la conformació d'una nova sensibilitat que cobrirà tot l'arc del període contemporani. En el segon cas, en canvi, quan es tria com a inici del període els moviments revolucionaris de 1848 l'atenció se centre més en els fenòmens de modernització derivats del predomini polític, econòmic i cultural de la burgesia. En aquest curs, els dos moments es consideren essencials per a la comprensió del que anomenem art contemporani. En el moment del canvi de segle, amb l'aparició d'un seguit d'artistes que replantegen les bases de la història de la pintura —Van Gogh, Gauguin, Seurat, Cézanne—, l'art farà un gir radical cap els nous moviments artístics característics del segle XX. L'objectiu del curs es familiaritzar els estudiants amb el nou sistema cultural que s'edifica entre mitjan del segle XVIII i finals del segle XIX per tal que els fenòmens artístics del període resultin comprensibles i també els que vindran a continuació. El curs donarà, doncs, tanta importància als artistes i les seves obres com a les idees en què es fonamenten. També s'abordaran altres aspectes visuals de l'època que tot i no pertànyer directament a l'univers artístic d'una manera o altra el determinen.

TEMARI

1.- Les transformacions de l'últim terç del segle XVIII

La Il·lustració. Els filòsofs. *l'Encyclopédie*. La nova visió del món: Déu, la naturalesa, l'home, l'Estat. Les desviacions romàntiques: Rousseau. La Il·lustració a Alemanya: *Die Aufklärung*. Kant. La Revolució industrial. La Revolució francesa. La fi de l'Antic règim.

2.- El neoclassicisme com a tendència

L'esgotament del Rococó. El final de la pintura galant i cortesana. L'organització de l'art a França. L'Acadèmia i els Salons. L'aparició del públic i el naixement de la crítica. L'estètica de la Il·lustració. Diderot. Els antecedents del Neoclassicisme. La cultura clàssica i l'arqueologia. Winckelmann. Roma com a centre d'irradiació. Mengs. Lectures diverses dels models clàssics. Goethe teòric de l'art. L'escultura neoclàssica: Canova i Flaxman. L'arquitectura neoclàssica. El final del sistema renaixentista-barroc i l'inici de l'arquitectura moderna. Ledoux.

3.- David i la seva escola

David, pintor neoclàssic: les obres prerevolucionàries i *l'exemplum virtutis*. L'artista i la Revolució. David com a reformador de les institucions. El pintor i l'Imperi. David retratista. La influència de David: un estil internacional. L'Escola de David: Drouais, Girodet, Gros, Gérard, Guérin, etc.

4.- Goya: entre dos mons

La pintura espanyola: dels àustries als borbons. Conservadorisme i Il·lustració. Francisco de Goya. Formació i primers encàrrecs. El patronatge. Pintor de la cort. Carles III i Carles IV. La invasió napoleònica. El Goya secret: *Caprichos*, *Los desastres de la guerra*. Les pintures de la Quinta del Sordo.

5.- La revolució romàntica (I): l'estètica

L'estètica anglesa de finals del segle XVIII. Burke. Classicisme i romanticisme, Barry. Pintoresc i sublim. Fuseli. Alguns temes romàntics: Blake. L'estètica de Kant: Il·lustració i romanticisme. La teoria del geni. El sublim. L'idealisme transcendental. L'estètica romàntica: Novalis.

6.- La revolució romàntica (II): el romanticisme alemany

Runge: la seva teoria de l'art. El paisatge transcendental. El llenguatge pictòric. La fusió de les arts. Teoria dels colors. Runge i Goethe. Friedrich. Art i religió. *La creu de la muntanya* (1808). El paisatge

romàntic. Schinkel. L'arquitectura romàntica. Classicisme i goticisme. El revival medieval. Els nazarens. Romanticisme i Biedermeier.

7.- La revolució romàntica (III): el paisatge anglès

Turner. Pintura i topografia. Les influències de Claude i Van der Velde. Pintoresc i sublim: Les visions d'Anglaterra i Gal·les. Color i dissolució de l'objecte. Malenconia i industrialització. Constable. El petit món de Suffolk. El paisatgisme com a retrat de la naturalesa. La descomposició del color.

8.- La revolució romàntica (IV): el romanticisme francès

Romanticisme i societat. Les indefinicions del romanticisme francès. Pintura i literatura. Ingres. L'eclecticisme. Classicisme i romanticisme. Ingres i la Modernitat. Guéricault. *El rai de la Medusa* (1818-1819). Romanticisme i realisme. Delacroix. Les grans obres dels anys 20. Els viatges a Algèria i Marroc. El color. L'orientalisme. L'obra dels anys 30 i 40. El final de la pintura d'història. Ingres contra Delacroix. L'Exposició Universal de 1855. El paisatgisme francès. Corot. El paisatge naturalista francès i l'Escola de Barbizon. T. Rousseau.

9.- L'art industrial

La nova cultura urbana. La Revolució industrial i la ciutat. La crisi de l'habitatge. Les reformes urbanístiques. El París de Napoleó III. Hausman. Les exposicions universals. L'arquitectura de vidre i del ferro. El periodisme i les arts gràfiques. La il·lustració i la caricatura. Daumier. La fotografia. Baudelaire: el poeta i la ciutat. Els panorames. Les noves maneres de mirar. La reacció contra la industrialització. Les *Arts and Crafts*. William Morris. Ruskin. La germandat pre-rafaelita. Dante Gabriel Rossetti.

10.- El realisme i Manet

La revolució de 1848. La nova situació social a França. Els canvis intel·lectuals. El positivisme. La teoria del realisme. Proudhon. Champfleury. Millet. Courbet. Realisme i esteticisme. Manet, *chef de file* i pintor solitari. Baudelaire i els nous objectius de la pintura. El cercle del Cafe Gerbois. La pintura com a història de la pintura. Velázquez i Goya. El *japonisme*. L'art de Manet: el color, la composició, l'espai. Manet i Degas. Degas i la tradició pictòrica francesa. Temes de la vida moderna. Els germans Goncourt. Planxadors, ballarines, cantants, modistes i prostitutes.

11.- Els canvis en l'últim terç del segle XIX

Les transformacions en l'economia i la societat. La Segona Revolució Industrial. El desenvolupament científic-tècnic. La proliferació visual. Les noves visions urbanes. Els cartells. La publicitat. Els avenços de la fotografia. L'impressionisme. Novetat i tradició en aquest moviment. Els impressionistes com a grup. Exposicions independents, marxants, crítics i col·leccionistes. Monet, Pissarro, Sisley. Un cas a part: Renoir. Les pintores impressionistes. Morisot. L'impressionisme com a final d'un cicle històric i inici d'un altre.

12.- Postimpressionisme i simbolisme

Els camins oberts per l'impressionisme. Seurat. Classicisme i revolució tècnica. El món modern i la seva representació. Van Gogh. Romanticisme i primitivisme. Gauguin. Gauguin i el simbolisme. La crisi del llenguatge. Misticisme i ocultisme. Ensor, Redon, Munch, Hodler. Els Nabis. La escultura de Rodin. Cézanne. L'aprenentatge amb els impressionistes. El camí solitari. La construcció d'una nova pintura.

BIBLIOGRAFIA

- ARGAN, G.C. *El arte moderno*, Madrid, Akal, 1992 (1970)
- BOIME, A. *Historia social del arte. El arte en la época de la Revolución, 1750-1800*, vol. 1, Madrid, Alianza, 1994 (1987)
- *Historia social del arte. El arte en la época del bonapartismo. 1800-1815*, vol. 2, Madrid, Alianza, 1996 (1990)
- NOVOTNY, F. *Pintura y escultura en Europa 1780-1888*, Madrid, Cátedra, 1978 (1960)
- EISENMAN, S. F. (et al.) *Historia crítica del arte del siglo XIX*, Madrid, Akal, 2001 (1994).
- HITCHCOCK, H.-R. *Arquitectura de los siglos XIX y XX*, Madrid, Cátedra, 1985 (1958)
- BERGDOLL, Barry. *European architecture 1750-1890*, Oxford University Press, 2000.
- ROSENBLUM, R./JANSON, H.-W. *Arte del siglo XIX*, Madrid, Akal, 1993 (1984)
- SETTIS, S. *El futuro de lo "clásico"*, Madrid, 2006

Lliçons 1, 2 i 3:

- ASSUNTO, R. *Naturaleza y razón en la estética del setecientos*, Madrid, Visor, 1989 (1967)
- ASSUNTO, R. *La antigüedad como futuro*, Madrid, Visor, 1990 (1973)
- BARASCH, M. *Modern Theories of Art: From Winckelmann to Baudelaire*, Nova York, 1990
- BECQ, A. *Genèse de l'esthétique française moderne 1680-1814*, París, 1994 (1984)

- CALVO SERRALLER, F./GONZALEZ, A. *Fuentes y documentos para la historia del arte* vol. VII, *Ilustración y Romanticismo*, Barcelona, 1982
- CASSIRER, E. *Filosofía de la Ilustración*, Mèxic, FCE, 1972 (1930)
- CROW, T. E. *Pintura y sociedad en el París del siglo XVIII*, Madrid, Nerea, 1989 (1985)
- FRIEDLAENDER, W. *De David a Delacroix*, Madrid, Alianza Forma, 1989 (1930).
- HAZARD, P. *La crisis de la conciencia europea*, Madrid, Alianza, 1985 (1961)
- HONOUR, H. *Neoclasicismo*, Madrid, Xarait, 1982 (1968)
- KAUFMANN, E. *Tres arquitectos revolucionarios: Boullé, Ledoux y Leque*, Barcelona, Gustavo Gili, 1980 (1952)
- KAUFMANN, E. *La arquitectura de la Ilustración*, Barcelona, Gustavo Gili, 1974 (1955)
- PRAZ, M. *El gusto neoclásico*, Barcelona, Gustavo Gili, 1983 (1974)
- PEVSNER, N. *Las academias de arte*, Madrid, Cátedra, 1984 (1940)
- RYKWERT, J. *Los primeros modernos. Los arquitectos del siglo XVIII*, Barcelona, Gustavo Gili, 1982 (1980)
- ROSENBLUM, R. *Transformaciones en el arte de finales del siglo XVIII*, Madrid, Taurus, 1986 (1967)
- SCHNAPPER, A (et al.). *David*. catàleg de l'exposició del Louvre, París 1989
- STAROBINSKI, J. 1789. *Les emblèmes de la raison*, París, Flammarion, 1979
- VIDLER, A. *El espacio de la ilustración*, Madrid, Alianza, 1997 (1987)
- WRIGLEY, R. *The Origins of French Art Criticism. From the Ancient Régime to the Restauration*, Nova York, 1993

Lliçó 4:

- BOZAL, V. *Imagen de Goya*, Barcelona, Lumen, 1983
- CARRETE, J. i altres. *Goya: estampas, grabado y litografías*, Madrid, 2007
- GASSIER, P. i WILSON, J. *Vida y obra de Francisco de Goya*, Barcelona, Joventud, 1974 (1970)
- GLENDINNING, N. *Goya y sus críticos*, Madrid, Taurus, 1983 (1977)
- GOYA, F. *Cartas a Martín Zapater*, Madrid, Taurus, 1982
- GUDIOL, J. *Goya*, Barcelona, 1970
- HELMAN, E. *Transmundo de Goya*, Madrid, Alianza Forma, 1983 (1963)
- HELMAN, E. *Jovellanos y Goya*, Madrid, Taurus, 1970
- LAFUENTE FERRARI, E. *La situación y la estela del arte de Goya. Coincidencias e influencias del arte de Goya*, Madrid, 1947
- MENA MARQUES, MANUELA B. *La Duquesa de Alba, "musa" de Goya: el mito y la historia*, Madrid, 2006
- MORALES Y MARTIN, J.L. *Pintura en España 1750-1808*, Madrid, 1994
- NORDSTROM, F. *Goya, Saturno y la melancolía*, Visor, Madrid, 1989 (1962)
- PÉREZ SANCHEZ, A.E.(et al.) *Goya y la ilustración*, catàleg de l'exposició del Museo del Prado, Madrid, 1988
- SANCHEZ CANTON, F. J./SALAS, X. *Goya y sus pinturas negras*, Milán/Barcelona, 1973
- STOICHITA, V. *El último carnaval*. Madrid, Siruela, 1999.
- TOMLINSON, J.A. *Francisco de Goya. Los cartones para tapices y los comienzos de su carrera en la corte de Madrid*, Cátedra, Madrid, 1993
- TOMLINSON, J.A. *Goya en el crepúsculo del Siglo de las Luces*, Madrid, Cátedra, 1993

Lliçons 5, 6, 7 i 8

- ABRAMS, M.H. *El espejo y la lámpara*, Barcelona, Seix y Barral, 1975 (1953)
- ANTAL, F. *Clasicismo y romanticismo*, Madrid, A. Corazón, 1978 (1966)
- ANTAL, F. *Estudios sobre Fuseli*, Madrid, Visor, 1988 (1956)
- ARNALDO, J.(ed.) *Fragmentos para una teoría romántica del arte*, Madrid, 1987
- ARMANLDO, J. *Estilo y naturaleza. La obra de arte en el romanticismo alemán*, Madrid, 1990
- BINDMAN, D. *William Blake*, Londres, 1977
- BISANZ, R. M. *German Romanticism and Philipp Otto Runge*, Dekalb, 1970
- CARUS, C.G. *Cartas y anotaciones sobre la pintura de paisaje*, Madrid, Visor, 1992 (1982)
- CLARK, K. *La rebelión romántica. El arte romántico frente al clásico*, Madrid, Alianza, 1990 (1973)
- EITNER, L. *Gericault, his Life and Work*, Londres, 1982
- HONOUR, H. *El romanticismo*, Madrid, Alianza Forma, 1981 (1979)
- JENSEN, J.Ch. *Caspar David Friedrich*, Barcelona, Blume, 1980 (1977)

- HOFMANN, W. *Caspar David Friedrich*, París, 2000.
- MARI, A. *El entusiasmo y la quietud*, Barcelona, 1979
- ROSENBLUM, R. *Ingres*, Nova York, 1967
- ROSENTHAL, M. *Constable, the Painter and his Landscape*, Londres, 1983
- SERULLAZ, A. *Delacroix*, París, 1981
- SCHAEFFER, J.M. *L'Art de l'Age moderne*, París, 1992
- WILTON, A. *Turner and the Sublime*, Londres, 1980

Lliçó 9:

- BENEVOLO, L. *Historia de la arquitectura moderna*, Barcelona, Gustavo Gili, 1990 (1985)
- BENJAMIN, W. *Iluminaciones: poesía y capitalismo*, Madrid, Taurus, 1980 (1980)
- EGBERT, D.D. *El arte y la izquierda europea*, Barcelona, Gustavo Gili, 1981 (1970)
- SOUGEZ, M.-L. *Historia de la fotografía*, Madrid, Cátedra, 1981
- KLINGENDER, F.D. *Arte y revolución industrial*, Madrid, Cátedra, 1983 (1967)
- KOSTOF, S. *Historia de la arquitectura*, vol. 3, Madrid, Alianza, 1988 (1985)
- METKEN, G. *Los prerrafaelistas*, Barcelona, 1974
- MORRIS, W. *Arte y sociedad industrial*, València, 1975
- MANIERI-ELIA, M. *William Morris y la ideología de la arquitectura moderna*, Barcelona, Gustavo Gili, 1977
- PEVSNER, N. *Los orígenes de la arquitectura moderna y el diseño*, Barcelona, Gustavo Gili, 1976 (1968)
- RAMIREZ, J.A. *Medios de masas e historia del arte*, Madrid, 1981
- SCHARF, A. *Art and Photpography*, Londres, 1968

Lliçons 10 i 11:

- BOGGS, J.S. (et al.) *Degas*, catàleg de l'exposició al Grand Palais, París, 1988
- CACHIN, F. (et al.) *Manet*, catàleg de l'exposició al Grand Palais, París, 1983
- CLARK, T. *Imágenes del pueblo: Courbet y la Revolución de 1848*, Barcelona, Gustavo Gili, 1981 (1973)
- CLARK, T. *The Absolute Bourgeois: Artist and Politics in France, 1848-1851*, Londres, 1971
- CLARK, T. *The painting of Modern Life: Paris in the Art of Manet and His Followers*, Nova York, 1985
- BERNARD, E. (et al.) *Conversaciones con Cézanne*, Gustavo Gili, Barcelona, 1981 (1978)
- FRANCINA, F. (et al.) *Modernity and Modernism. French Painting in the Nineteenth Century*, New Haven/Londres, 1993
- FREIXA, M. (et al.) *Fuentes y documentos para la historia del arte*, vol. VIII: *Las vanguardias del siglo XIX*, Barcelona, Gustavo Gili, 1982
- FRIED, M. *El realismo de Courbet*, Madrid, 2003 (1990)
- HERBERT, R.L. *El Impresionismo, Arte, Ocio y Sociedad*, Madrid, Alianza, 1989
- MAINARDI, P. *Art and Politics of the Second Empire*, Londres, 1987
- NOCHLIN, L. *Realismo*, Madrid, Alianza, 1991 (1971).
- NOCHLIN, L. *The Politics of Vision*, Nova York, 1989
- REFF, T. *Degas. The Artist's Mind*, Nova York, 1976
- REWALD, J. *Historia del Impresionismo*, 2 vols. Barcelona, 1972 (1961)
- ROSEN, C. i ZERNER, H. *Romanticismo y realismo. Los mitos del arte del siglo XIX*, Madrid, 1988 (1984)
- VVAA. *Gustave Courbet 1819-1877*, catàleg de l'exposició del Grand Palais, París
- VVAA. *Monet Catálogo de la exposición del MEAC*, Madrid, 1986
- VVAA. *La sculpture française au XIXeme siècle*, París, 1986
- VVAA. *Impressionisme. Les origines 1859-1969*, catàleg de l'exposició del Grand Palais, París, 1994

Lliçó 12:

- CABANNE, P. *Van Gogh*, Londres, 1963
- CÉZANNE, P. *Correspondencia*, Madrid, Visor, 1991 (1978)
- DORAN, M. (ed.) *Sobre Cézanne*, Barcelona, Gustavo Gili, 1980 (1978)

- LUCIE-SMITH, E. *El arte simbolista*, Barcelona, 1991 (1979)
- REWALD, J. *El postimpresionismo. De van Gogh a Gauguin*, Madrid, Alianza, 1982
- RILKE, R.M. *Cartas sobre Cézanne*, Barcelona, Paidós, 1985 (1952)
- RUBIN, W. *Cézanne, the Late Works*, catàleg de l'exposició del MoMA, Nova York, 1977
- SCHMUTZLER, R. *El modernismo*, Madrid, Alianza, 1980
- VVAA. *Gauguin*, catàleg de l'exposició del Grand Palais, París, 1989
- VVAA. *Munch et la France*, catàleg de l'exposició al Musée d'Orsay, París, 1991
- VVAA. *Georges Seurat 1855-1891*, catàleg de l'exposició del Grand Palais, París, 1991

TEXTOS DE LECTURA OBLIGATÒRIA

1.-WINCKELMANN, Johann Joachin. *Gedanken über die Nachahmung der griechischen Werke in der Malerei und Bildhauerkunst* (1754) (Trad.: *Reflexiones sobre la imitación del arte griego en la pintura y la escultura*, Mèxic, Fondo de Cultura Económica, 2008)

2.-BAUDELAIRE, Charles. *Le peintre de la vie moderne* (1863) (Trad.: *El pintor de la vida moderna* (ed. A. Pizza i D. Aragó) Colegio Oficial de Aparejadores y Arquitectos Técnicos, Murcia, 1995. També dins: *Salones y otros escritos sobre arte*, Madrid, Visor, col·lecció La Balsa de la Medusa 83, 1996)

AVALUACIÓ

Es concretarà el primer dia de classe.

TUTORIA INTEGRADA

Desenvolupament d'un treball -per escrit- sobre un tema prèviament donat. L'estudiant l'haurà de comentar necessàriament amb el professor, a mesura que el vagi fent, i li indicarà -si és el cas- qualsevol incidència que sorgeixi.

SEGON SEMESTRE - professor Miquel Molins

CONTINGUT

Estudi general de la història de l'art, en els seus diversos aspectes, durant els segles XIX i XX.

OBJECTIUS

Introducció a l'estudi de les arts dels segles XIX i XX

TEMARI

- Les avantguardes històriques. Art i societat burgesa. Les dicotomies estètiques. L'autonomia de l'art.
- L'argument psicològic Els expressionismes abans de la guerra. O. Kokoschka. Els "fauves" i el Die Brücke. Der blaue Reiter. Espiritualitat i racionalitat: W. Kandinsky i P. Klee. Expressió i classicisme: Matisse i el concepte de decoració. L'escultura a principis del s.XX . Brancusi: l'impacte del primitiu.
- L'argument formal. Geometria i revolució. El cubisme. Pablo Picasso. Els altres cubistes: J. Braque i J. Gris. La natura morta. J. Gonzalez: dibuixar en l'espai. L'abstracció: K. Malevich i P. Mondrian. L'opció zero i la pintura pura. El constructivisme: revolució artística i revolució política.
- El paradís mecànic. Els manifestos futuristes de F.T. Marinetti. L'elogi de la indústria moderna i de la guerra. U. Boccioni: el manifest de l'escultura futurista.
- Marcel Duchamp: l'home de geni en el segle XX. El gran mestre del joc de paraules. La

importància d'un gest: els "ready-mades". El dadaisme. F. Picabia i Man Ray. Record, somni i infància. La pintura i la metafísica. G. de Chirico i G. Morandi. E. Hopper i l'escena americana. La revolució surrealista. Els surrealistes. J. Miró, M. Ernst, R. Magritte i S. Dalí. Els realismes del període entreguerres.

- L'arquitectura moderna. F. Lloyd Wright. L'arquitectura europea. El racionalisme i el funcionalisme. Le Corbusier i W. Gropius. El minimalisme de Mies Van der Rohe. L'estil internacional.
- La crisi de l'art com "ciència europea". L'escola de Nova York. L'expressionisme abstracte nord-americà. J. Pollock, M. Rothko i W. de Kooning. L'informalisme a Europa. A. Giacometti, J. Dubuffet, A. Tapies.
- Paròdies de la civilització americana. La crisi del moviment modern El pop i la cultura de masses. A. Warhol, R. Rauschenberg, J. Johns i C. Oldenburg. La crítica del llenguatge.
- L'art com escenari de l'art. El conceptualisme artístic J. Beuys: acció i memòria. El minimal i el povera. L'escultura i el retorn al desert Els anys vuitanta: neos i trans. Teories i realitats de l'art i l'arquitectura actuals. La cultura visual de masses. Ciutat i iconosfera. La fotografia i la imatge electrònica.

BIBLIOGRAFIA

- Argan, J. C. *L'arte moderna 1770/1970*, Sansoni, Florencia, 1970 (ed. cast. Fernando Torres, Valencia).
- Draguet, M. *Chronologie de l'art de xx e siecle*. Flammarion, París, 1997.
- Frampton, K. *Historia crítica de la arquitectura moderna*. Gustavo Gili, Barcelona, 1981.
- Krauss, Rosalind, E. *Passages in modern Sculpture*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, and London, England, 1981.
- Ramírez. J. A. ed. *El mundo contemporáneo*. Historia del Arte. Alianza Editorial, Madrid, 1997.
- Stiles K. I Selz, P. ed. *Theories and documents of Contemporary Art*. University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London, 1996.

AVALUACIÓ

Exercicis durant el curs Treball de curs Examen

TUTORIA INTEGRADA

Desenvolupament d'un treball -per escrit- sobre un tema prèviament donat. L'estudiant l'haurà de comentar necessàriament amb el professor, a mesura que el vagi fent, i li indicarà -si és el cas- qualsevol incidència que sorgeixi.

